

Het volgende dorp, dat wij op onze zwerftocht door het Rietdiepdal bezoeken, is Garnwerd. Een dorp dat een bezoek alleszins waard is. „Gaarwerd” zeggen de Groningers. Hier woon- den vroeger de scheepstrekken. De zwoegers, die diep voorover met het scheepstouw om de borst langzaam het jaagpad afzeulden. Een kei- hard bestaan. In de regel was het ruw volk, dat zich nogal tegoed deed aan de sterke drank. Zo leefden ook de trekkers van Garnwerd. Ze hadden de merkwaardige gewoonte van 'messen- gooien'. Daartoe bedienden ze zich van 5 hou- ten messen, aan de ene zijde wit en aan de andere zijde zwart geschilderd. Deze messen werden opgeworpen en wie dan de meeste wit- te zijden boven had liggen was aan de beurt om het volgende schip te trekken. Bij het lezen van zulke wederwaardigheden word je altijd weer getroffen door de merkwaardige, haast niet te omschrijven, sfeer, die typische vroegere men- taliteit, kortom, je zou het zelf eigenlijk nog wel eens willen meemaken.

Vooraf in zo'n plaatsje als Garn- werd, met zijn typisch smalle (voor auto's nauwelijks toegankelijke) straatjes. In je verbeelding zie je het bedrijvige en toch ook weer rustige en gemoedelijke dorpsleven: geen lawaai van motoren van welk voertuig dan ook, geen stank van uitlaatgassen, maar wel de lucht van paarde- en koeiemest op de dikwijls onverharde dorpspaden en gangen. Het geluid van een voorbijrijdende wagen op houten wielen en het blaf- fen van de straathonden. Ja, die vroegere sfeer is er niet meer in deze jachtige wereld, waarin men altijd het gevoel heeft nooit meer klaar te komen. Het ruige trekkersvolk van Garn- werd dacht er in die tijd natuurlijk anders over. Moeder de vrouw moest zich maar redden van het geld dat de scheepstrekker haar na zijn be- zoek aan de dorpskroeg had achter- gelaten.

Domie

Natuurlijk kende het dorp niet al- leen het ruige trekkersvolk. Daar kende men ook de strenge hoofd- meester en de eerbiedwaardige pas- toor of predikant. De „domie” en de „meester” waren vroeger de perso- nen waar men in een dorp het meest tegenop zag.

Verder was er nog de „korenmul- ler”, die de windmolen vaak liet draaien om het koren te maaien. De boer op zijn land zag dan hoe de molen — boven de Garnwerder hui-

zen uitstekend — rustig in de volle wind stond te draaien. De bakker was met zijn knecht ondertussen druk bezig zijn oven op te stoken met takke(schenze)bossen en weldra konden de dorpelings mee genieten van de heerlijke baklucht van de „fieterknuten”, de „oude wijven” en de „duivelkaters”.

Wanneer de bakker zijn „stoeten” klaar had, ging het „stoetwief” mit „stoetkörven” op pad. Het is trouwens bijzonder interes- sant iets te lezen over de oude am- bachten. Ook deze zijn zeer snel bezig te verdwijnen. Waar is hier in het Groningerland nog een „snle- der”, een „wever”, een „koeper”, 'n „bezzembiender”, een „klompenmoa- ker” en noem maar op? Hier en daar komt men er sporadisch nog één tegen.

Westerkwartier

Maar we dwalen af: we zijn niet met u naar Garnwerd gegaan om een „oude sfeer” alleen, maar voor- al wat betreft het heden en ver- leden van dit dorp. Garnwerd is geen Hogelandster dorp. Het ligt in het Westerkwartier tussen het Reitdiep en het Aduarderdiep.

Bestuurlijk valt het dorp onder de gemeente Ezinge. In een voorgaand artikel schreven we reeds, dat ter hoogte van Garnwerd het Reitdiep in de 17e- eeuw is afgesneden. Men groef een nieuw kanaal ter verbete- ring van het scheepvaartverkeer. Door deze bochtafsnijding, kwam 'n gedeelte — bij Garnwerd behorend

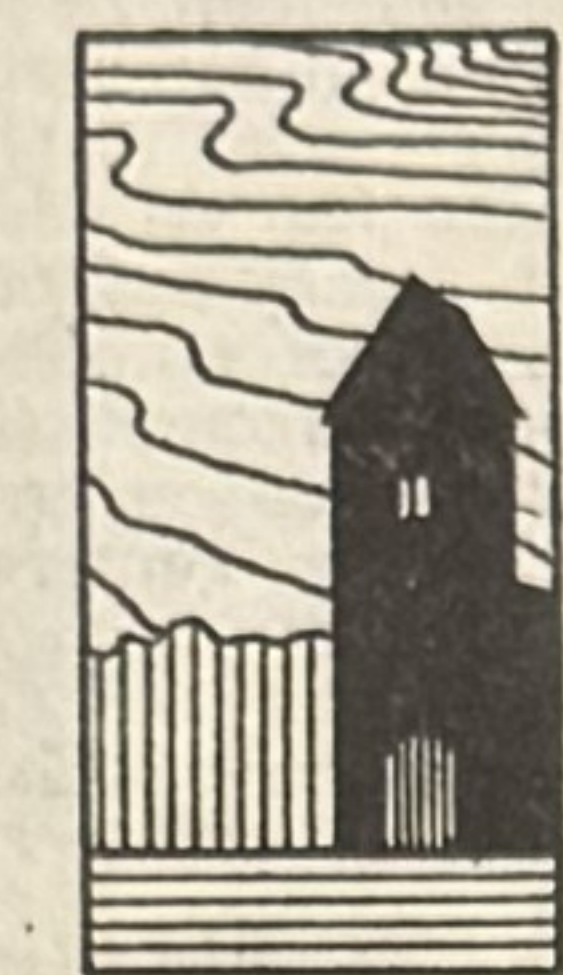
29 Tekst: J. RITTERSMA
Foto's: P. WERNEKINCK

Orgel uit 1809

Karakteristiek voor het dorpsil- houet van Garnwerd zijn de toren van de Ned. Herv. kerk en de wie- ken van de koren- en pelmolen „De Meeuw”, een achtkante boven- krulder met stelling, herbouwd in 1851. De toren dateert uit het jaar 1751. De oorspronkelijke toren is nl. in 1738 ineengestort. Hierbij wa- ren 3 doden te betreuren.

Het romano-gotische kerkje is in de 13e-eeuw gebouwd. Dit bakstenen kerkje is nu bepleisterd en van steunberen voorzien. Bepaalt merk- waardig is de koorsluiting: van binnen halfronde en van buiten vijf- zijdig gesloten. De kerk bezit spits- bogige vensters en lage nissen van segmentboogvormige plattegrond.

Van het interieur is vermeldens- waard het orgel uit 1809, een een- voudige 18e-eeuwse kansel en een „Friese” avondmaalstafel. In de to- renruimte bevindt zich een sarco- faagdekfel met zonnerraden ver- sierde Bremerstenen. Ook een mid- deleeuwse hardstenen zerk is er te zien.

Tekst: J. RITTERSMA
Foto's: P. WERNEKINCK

stuk land — aan de andere zijde van het Reitdiep te liggen. Dit ge- deelte noemt men Klein-Garnwerd, de 'Hoek' of de 'Raken' (zie artikel over gemeente Adorp). Het gekanaliseerde gedeelte van het Reitdiep heette destijds 'Het nieuwe diep'.

Klein-Garnwerd werd door de Her- tog van Plaisance in 1811 bij Win- sum gevoegd.

De Nederlandse Hervormde kerk met toren uit het jaar 1751, nadat de toren in 1738 was ineengestort. Het ro- mano-gotische kerkje is in de 13e-eeuw gebouwd.

Görtvreders

Wanneer we uit de kerk weer op straat komen en onze wandeling door het dorp vervolgen, komen we enkele mensen tegen. Inwendig moeten we even glimlachen, want in de volksmond worden de Garnwer- ders „Görtvreders” genoemd. Als eerzaam bezoeker en geïnteresseer- de wandelaars mag je zo iets natuur- lijk alleen maar denken!

Hoe komen de Garnwerders eigen- lijk aan die naam, vraagt u zich misschien af.

Welnu, daartoe nemen we u eerst mee naar het naburige dorp Feer- werd (in de richting Ezinge). Het verhaal luidt als volgt:

„In Feerwerd is 't es gebeurd, dat ter in 'n kölle winter 'n hoeshollen mit kiender zunder eten zat. De voader wos ter gain road meer mit en dou hebb'n ze besloten ten lange leste de kat moar te slachten. Moar, dat wollen ze ja lang gain woord hebb'n, mor zo as 't din gebeurt; 't kwam toch oet! Zo binnen de Feerwerders aan heur scheldnoam van kaddevreters komen.

Moar...

Ien Garnwerd wos 't nog veul slim- mer, want doar was 't nait van honger, mor van onfersounlekhaid. D'r het ais 'n keerl west, dij gek op gört was. Hai at ter nait ien, moar hai vrat ter ien! Moar de gört was nog nait halindaal goud goar worren en doar haar keerl nait op rekt. Gört dij nait goud gaor is, dij ja oet ien joen lief. Ja en zo is 't komen. 't wör te slim en hai is borst'n. Doarom hatt Gaar- werd nou nóg de Görtstad.”

Watersport

Onderhand zijn we vanuit het dorp bij de Rietdiepdijk aangekomen. We staan nu bij de jachthaven van Garnwerd. Men had nl. al wel gauw

ingezien daar in Garnwerd en Ezin- eg dat het prachtige Reitdiep bij uitstek geschikt is voor de water- sport. En waar kun je een leuker en gezelliger plaatsje vinden dan Garnwerd voor de vestiging van 'n jachthaven.

Welnu, het is er gekomen en er wordt reeds gebruik van gemaakt. Het is er nog niet „overstelpend” druk, maar „het vaart toch lekker an”. Deze tijd — de herfsttijd — is een rustige tijd voor de jachthaven. Verlaten liggen de steigers te wacht- ten op de bezoekers van het komen- de jaar. 't Is nu trouwens ook geen weer om zich heerlijk ontspannen op het water te begeven. Een harde en gure noord-westelijke wind jaagt het water in het Reitdiep op tot for- se golven. De golven klotsen wild tegen de steigerpalen van de jacht- haven. Grijs wolkenluchten en don- kere wolkenflarden jagen in één tomeloze beweging door de lucht. De laatste boombladeren stuiven wild door de smalle straatjes. Een oud vrouwtje loopt moelzaam voor- over tegen harde windvlagen in. Boven op de dijk „vangen” wij de

volle wind. De zo geprezen „verge- zichten” zijn nu verdwenen, de ho- rizon is slechts een overgang van lucht en land. Vaag zien we in het oosten de contouren van Winsum, met de twee karakteristieke molens. Boven het water vliegen enkele kap- meeuwen tegen de wind in. De eer- ste regendruppels doen ons huive- ren. De mensen in het dorp zullen wel zeggen: „Wat doun dij vren- den ien zulks roeg weer toch bo- venop diek.” Toch houden we van het Groninger land, ook met „roeg weer!” Dit hoort er bij: Wanneer de stormen ongehinderd voort kun- nen rollen over het vlakke land, wanneer de regen tegen de ruiten plenst en de wegen en straten steeds grotere plassen krijgen. Mens en dier zoeken dan intuïtief een veil- ger heenkomen. Dit ruige weer heeft in de loop der tijden mens en land- schap gevormd. De voortdurende strijd tegen de elementen heeft de Noord-Groninger iets vastberadens, een zekere ernst meegegeven. Maar onderwijl is het steeds harder gaan regenen. We moeten hier weg. We laten Garnwerd achter ons, en gaan richting Feerwerd.

De jachthaven van Garnwerd. Vroeger trokken de scheepstrekken langs het woelige water.

Garnwerd gezien van de dijk. Op de voorgrond de ophaalbrug over het Reitdiep. Achtergrond: de koren- en pel- molen „De Meeuw” die in 1851 werd herbouwd.